

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE EEND

DOOR

G. KALSBECK.

Terwijl de tamme ganzen reeds van oudsher bekend waren¹, weet de geschiedenis ons slechts weinig van de eend als huisdier te vermelden. Het schijnt zeker dat deze vogel eerst veel later is getemd.

Ofschoon de Egyptenaren wel jacht maakten op wilde eenden en andere watervogels en ook de tamme ganzen in menigte kweekten, kan met tamelijke zekerheid worden vastgesteld, dat zij geen tamme eenden hebben gehad. Ook de Israëlieten hadden ze niet, evenmin de Grieken ten tijde van HOMERUS. Later, o. a. tijdens ARISTOPHANES, schijnen de Grieken eenden in half wilden staat gehad te hebben; bij hem toch noemt een man een vrouw liefkozend: eendje, evenals LIBANUS bij PLAUTUS wil, dat PHILENIUM hem onder meer *Anaticula* zal noemen. De opmerking van VOLZ in zijn *Beiträge zur Culturgeschichte*, 1852, dat ten tijde van ARISTOPHANES tamme eenden niet bekend waren, schijnt dus niet juist. Dat overigens de Grieken eerder dan de Romeinen tamme eenden hebben gehad wordt ook daardoor bewezen, dat de laatsten hunne eendenparken met een Griekschen naam *nessotrophaeum* noemden.²

COLUMELLA en VARRO bepleitten de noodzakelijkheid, eenden gelijk ander wild ge vogelte in met netten afgesloten plaatsen te houden; een bewijs, dat de eenden toen ter tijde nog niet volkomen tam zijn geweest. De handelwijze, door COLUMELLA aanbevolen aan hen,

¹ Zie *Album der Natur*, 1902, bladz. 393.

² Zie *Album der Natur*, 1882, bladz. 373.

die het aantal hunner eenden wenschen te vermeerderen, namelijk de eieren van den wilden vogel te verzamelen en hen onder hun kippen te leggen, bewijst daarenboven, gelijk de heer DIXON opmerkt, »dat de eend in dien tijd nog geen genaturaliseerd en vruchtbaar bewoner van den Romeinschen hoenderhof was geworden.»¹

VARRO geeft de volgende voorschriften voor een eendenperk. Het moet, zoo mogelijk, op eene moerassige plaats aangelegd worden, omdat de eenden daarin behagen scheppen. Is dit niet mogelijk, dan moet of een natuurlijke vijver gekozen, of een gegraven worden, steeds met schuin aflopende boorden, opdat de eenden stap voor stap kunnen afdalen. Rondom moet een muur van 15 voet hoogte worden gebouwd; aan de binnenzijde daarvan moet een opgehoogde dijk zijn, waarop overdekte legnesten staan. De rand van den vijver behoort een vlakke bevoering van cement te bezitten. De vijver moet in verband staan met een kanaal, waarin het voeder moet geworpen worden, omdat de eenden dit gaarne uit het water opnemen. Van buiten moet de muur met cement bekleed worden, om schadelijke dieren het overklommen te beletten en over het gansche perk moet een net met groote mazen worden gespannen, opdat geen roofvogel naar binnen en geene eend naar buiten kunne vliegen. Steeds moet door het kanaal van den vijver water stroomen om het altijd frisch te houden. Als voeder geve men tarwe, gerst, druivenschillen en nu en dan eenige watercrustaceën (ex aqua cammari). In deze parken werden, behalve eenden, ook wel andere soorten van watervogels bewaard.²

Omdat de wateren van Noordelijk Europa ook thans nog zeer rijk aan eenden zijn, mag men gerustelijk aannemen dat de wilde eend in den oud-Germaanschen tijd even goed een jachtdier was als het andere watergevogelte en ook, dat er toen geen behoefte was de eend tot huisdier te maken. Het temmen der wilde eenden is dan ook in de Germaansche landen van veel later datum dan het tam maken der ganzen. In China daarentegen maakt de eend reeds sedert de oudste tijden deel uit van het hofgevogelte. De methode, die de Chineezzen tegenwoordig nog bij het fokken van eenden aanwenden, is nog precies dezelfde als die van vóór duizend en meer jaren. Een groot deel der inwoners leeft daar van de eendenteelt. Sommigen

¹ DARWIN, *Het var. der Huisd. en Cultuurpl.*, bladz. 322. Arnhem, Gebr. Cohen, 1891.

² *Album der Natur*, 1882, bladz. 374.

koopen de eieren op, terwijl anderen de jongen op kunstmatige wijze uitbroeden en derden de jonge diertjes opfokken.

Overal in China heeft men groote inrichtingen, *Por-ach-chong* genaamd, waar men zich uitsluitend bezighoudt met het kunstmatig uitbroeden van eendenkuikens. Op een steenen haard ligt een ijzeren plaat; daarop plaatst men een met zand gevulde kist, waarin de eieren naast elkaar gelegd worden. Daarover wordt een haren zeef gelegd en het geheel met een mat bedekt om de warmte te behouden. Voor de verwarming gebruikt men houtskool van een soort hout, dat langzaam gloeit, om zoo gelijkmatige warmte te verkrijgen. In het begin geeft men wat minder warmte, langzamerhand doet men die toenemen tot de temperatuur verkregen is, noodig voor het uitkomen der kuikens. Wanneer het water van de rijstvelden is afgevoerd, verzamelt men de kleine kreeften en krabben, kookt ze en hakt ze fijn. Dit vormt het eerste voedsel der pasgeborenen. Na een paar dagen komen hier nog rijst en fijngesneden kruiden bij en al spoedig worden de jongen aan anderen verkocht, die ze verder opfokken.

In China maakt gevogelte met rijst en visschen bijna het geheele voedsel uit, voor rijk zoowel als voor arm; vandaar dat men de teelt van eenden, duiven, ganzen en hoenders zoo in het groot bedrijft. Toch is er één eigenaardige uitzondering. Een talrijke volksklasse — de aanhangers van den God Hong-Vum-Shum — mag geen eendenvleesch eten. De moeder dezer godheid moet n.l. in een langdurige ziekte door een eend gevoed zijn geworden. Deze bracht haar dagelijks in haar snavel kruiden als voedsel en als geneesmiddel. De later geboren Hong-Vum-Shum moest nu met zijn aanhangers de belofte afleggen, nimmer het vleesch van dezen »heiligen vogel» te eten. De bewoners van het dorp Sa-tow op het eiland Honam o. a. zijn aanhangers van Hong-Vum-Shum en in het geheele dorp is daarom geen enkele eend te vinden.

Maar, zooals gezegd, dit zijn uitzonderingen; het fokken van eenden wordt in zoo goed als alle provincies van China in het groot bedreven. Hoofdstations vindt men o. a. in Nam-ton, een dorp niet ver van Kanton. Daar ziet men dikwijls vele duizenden eenden bijeen.

Hebben de eenden een voldoende grootte bereikt, dan worden ze aan reizende kooplui verkocht, die ze in hunne vaartuigen of zwemmende stallen van de ene plaats naar de andere brengen om ze daar weer aan slagers (poeliers) te verkoopen. Ook zijn er talrijke

en groote etablissementen, die zich uitsluitend met het slachten en inzouten van eenden en ganzen bezighouden, b.v. in Bin-chow.

Hardgekookte eendeneieren worden door de Chineezzen met voorliefde genoten en worden bij doop- en geboortefeesten geleverd, evenals bij ons op het paaschfeest.

Algemeen wordt aangenomen, dat de verschillende rassen van de tamme eend alle van de gewone wilde eend (*Anas boschas*) afstammen. De wilde eend is ver verspreid, van den Himalaya tot Noord-Amerika. Zij kruist zich gemakkelijk met de tamme eend en de jongen, die uit zulk een kruising voortkomen, zijn volkomen vruchtbaar. De oorsprong der tamme eend van de wilde soort wordt in bijna alle Europeesche talen, gelijk reeds voor langen tijd ANDROVANDI opmerkte, daardoor erkend, dat dezelfde naam voor beide wordt gebruikt. De Romeinen noemen den vogel *Anas*, bij de Grieken heet hij *nessa*. In het oud-Hoogduitsch vindt men *Anut*, in het Angelsaksisch *ened*, in het oud-Noorsch *ond*. In het Russisch heet de eend *utka*, bij de Serviërs *utva*.

In sage en volksgeloof komt de eend ook voor.

In Oldenburg laat men pas aangekochte hoenders en eenden in een spiegel zien; dan, heet het, loopen ze niet weg.

De Bergeenden zijn; volgens MÜHLENHOFF, op het eiland Sylt bijna heilige vogels. Men maakt geen jacht op hen, maar helpt hen zelfs nesten bouwen door in de duinen holen en gangen te graven. Wel ontnemt men hun een tien- à twaalfstal eieren, maar de overige laat men hun, zoodra de broedtijd begint. Dat de bergeenden de bewoners van het eiland, zooals zij gelooven, met een welgemeend »gud Dag, gud Dag» begroeten, is wegens deze goedgunstige behandeling zeer wel aan te nemen.

Dat in vele Germaansche sprookjes vermoorde vrouwen bij nacht de gestalte van een eend aannemen om zoo tot hun kroost te komen en »onttooverd» te worden, is bekend; meer algemeen zijn echter in de Germaansche volksagen de geheimzinnige »zwanevrouwen». Een dergelijke rol spelen in Rusland de eendenvrouwen.

Prins Milan komt aan een meer, waarop dertig bonte eenden zwemmen en niet ver van den oever liggen dertig witte hemden in het gras. Voorzichtig stijgt de prins van het paard, neemt een der hemden weg en verbergt zich daarmee achter struikgewas. Na het bad verlaten de eenden het water en gaan op één na naar de hemden, buigen zich ter aarde en worden wonderschoone maagden.

Daarna kleeden zij zich en verdwijnen. Ten laatste komt ook de dertigste eend naderbij, aan wie Milan het gewaad reikt. Ook zij verandert in een schoone jonkvrouw en noemt zich voortaan Welana, om van stonde af den held, die haar tot gemalin verkoos, vol liefde en trouw toe te behooren.

De eenden golden voorheen, en gelden in vele streken tegenwoordig nog, als weerprofeten. Wanneer zij rustig en bedaard zwemmen en aanhoudend, maar niet luide, snateren, treedt mooi weder in; wanneer zij echter met luid geschreeuw naar het water vluchten, heftig met de vleugels slaan, dikwijls onder duiken, druk over het water vliegen en ook anders, b.v. op een stoppelveld, vlieg oefeningen houden, dan verkondigen zij regen en storm en in den winter dooiweer; evenzoo wanneer zij hunne veeren met den snavel reinigen, ze zorgvuldig »invetten" en poetsen, zich herhaaldelijk besproeien en onderzoeken of het water op den rug blijft staan of afloopt.

In onze spreekwoorden komt de eend slechts zelden voor. Wij zeggen alleen: dat is een eend, d. w. z. dat is een valsche tijding, soms opzettelijk verspreid om de lichtgelooovigen te foppen.¹

Steenwijk.

¹ Echt hollandsch is dit wel niet, doch veeleer vertaling van het fransche „canard". Meer recht op den naam van oorspronkelijk, heeft de uitdrukking: „een vreemde eend in de bijt", die reeds bij VAN EFFEN in den *Hollandsche Spectator* voorkomt. (Zie: Dr. F. A. STOET, *Nederl. Spreekwoorden* enz. Zutphen, THIEME, 1901).

Noot van de Redactie.